

Fem que es visualitzi la gran obra d'En Felip Pedrell i Sabaté

Autor: Josep Prats

Data de publicació: 05-06-2024

En Josep Prats intenta, amb aquest article, recuperar l'home, el compositor, el pedagog i el musicòleg que va idear, promoure i executar un nou model de música a Catalunya i a la península Ibèrica.

És evident que ningú no pot treure-li a En Felip Pedrell cap mèrit per la feina i la qualitat del seu treball, sobretot entre el món musical. Ningú que sàpiga i valori amb objectivitat el que va arribar a fer En Pedrell no podrà negar èticament la seva vàlua.

Malgrat això, sempre hi ha qui ha volgut minimitzar-lo, però és evident que no ho ha aconseguit, car no hi ha publicació referida a la història de la música que no en faci menció i no una o dues vegades, sinó en moltes ressenyes, mencions importants, obres cabdals per a entendre la història musical d'aquest país.

El treball del musicòleg tortosí farà visible Catalunya i Espanya al mapa musical dels segles XIX i XX.

Situem-nos en el moment històric i musical del moment a Europa, Espanya i Catalunya al segle XIX:

És a punt de començar el moviment musical anomenat romanticisme, on sorgiran compositors com: Von Weber, Mendelsson, Brahms, Shumman, Liszt, Wagner... a Alemanya; a Itàlia: Verdi, Paganini, Rossini, Puccini... A França : Berlioz, Saint Saëns, Delibes, Bizet, Fauré, Offenbach (alemany), Chopin (polonès)... A Rússia: Mussorgski, Txaikovski, Borodin, Rimski-Korsakov, Scriabin... A territoris txecs : Smetana, Dvorak... A territoris nòrdics : Grieg. I a Espanya?

Què passava a Espanya ?

A Espanya, o a la Castella centralista, és on Felip V va dissenyar el nucli neuràlgic per a dirigir l'evolució del país

econòmic i cultural, després de cent anys d'haver guanyat la guerra de successió, amb males formes, sotmetent a Catalunya a unes "lleis" privatives de llibertat per als catalans, abolint la constitució catalana i castigant sense cap mirament la vida cultural i social en català.

Malgrat tot aquesta intervenció del monarca castellà, Espanya no va impedir que els catalans tornessin a associar-se i a organitzar-se per a recuperar-se de la desfeta.

En aquells cent anys (1711-1820) hi havia un buit musical on no es tenia gens clar quina era la música representativa d'Espanya, però tampoc de Catalunya. Un període on no era clar ni què calia fer, ni quina era la música que havíem d'oferir al món.

Mentre a la Villa i Corte es marcava una vida buida de contingut social i cultural, però plena d'entreteniments i luxes, també musical, la música i els cantants venien de fora, bàsicament d'Itàlia.

Un dels quals, Carlo Broschi Farinelli provenient de Nàpols, arriba a Madrid l'any 1737 i s'hi queda 25 anys. El rei Felip V li va donar cert poder, el van fer Primer Ministre, li va concedir la Creu de Calatrava. I, a més a més, vivia en un palau a Aranjuez: el Palau de Farinelli.

També va viure a Madrid un altre compositor napolità, Domenico Scarlatti.

La música provenient d'Itàlia, plena de fastuositat i d'ostentació es va anar reproduint i cada cop hi havia més despeses desorbitades i menys interès musical. És ben cert que tot girava al voltant de la propaganda del poder.

Es van estrenar tres òperes de Francesco Corselli per a celebracions reials que van ser un fracàs i una ruïna: «Allesandro nelle Indie» (1738), «Farnace» (1739) i «Achile in Sciro» (1744).

Aquesta era la buida proposta des de la monarquia espanyola.

La música, però, segueix un minso camí des de la pobresa econòmica i cultural.

Es comença a parlar de flamenc i, poc més tard, de copla (cobla) i de sarsuela, que sota la meua visió també té un fonament, un substrat catalano-valencià. Però aquest no és el tema que ens ocupa.

A Catalunya és també un moment de pocs recursos i poca creació, la qual cosa pot fer explicable i comprensible les dificultats per a proposar la música del segle XIX a Catalunya.

Veníem d'un segle XVIII on es va perdre una guerra, vam patir una repressió que aniquilà drets, persones, llengua i cultura, i s'hi va patir una dura i sagnant voluntat de fer-nos desaparèixer, que va fer minvar el progrés i el desenvolupament cultural del nostre territori.

Tot i aquesta desfeta humana i nacional, en cent anys Catalunya reneix i es torna a situar al capdavant dels avenços tecnològics i culturals de l'estat espanyol, com exposaré a continuació.

La recuperació econòmica de Catalunya és un fet al segle XIX. La indústria és al capdavant d'Espanya, les importacions i exportacions són una font de progrés i d'ingressos que portarà a l'economia catalana a ser forta i competent a Europa i a Amèrica.

També, culturalment, destaquen catalans en tots els àmbits i marcant clarament que no es vol seguir en la línia de la monarquia borbònica, ja que no crea ni afavoreix la cultura catalana ni cap altra, sinó que tan sols suposa distracció i despesa. És un pou sense fons.

Així que, a mitjan segle XIX, començarà a canviar aquesta falta d'idees i de fonamentació musical. L'any 1841 neix a Tortosa En Felip Pedrell, que serà músic, compositor, musicòleg i tantes altres disciplines, i en gran part decidirà el destí musical de tota la península. I aquest és el motiu d'aquest article.

En Pedrell defensà retornar a les essències musicals populars per tal de dotar les obres d'una base d'autenticitat.

Busca transversalitat i punts de contacte amb altres disciplines. Té en compte els escriptors que estimulen la consciència del país com Joaquim Rubió i Ors o Manuel Milà i Fontanals.

L'entusiasme i encert d'En Pedrell contribuïren a una autèntica afecció musical entre públic i compositor com ja s'havia aconseguit a la literatura (Verdaguer, Maragall...), la pintura (Llimona, Nonell, Casas...) o el teatre (Guimerà).

En el teatre líric, vénen a Barcelona a dirigir Massenet i Saint-Saëns.

Els mestres Antoni Nicolau i Joan Goula organitzen tardes de concerts amb veritable èxit. L'any 1886 es crea la Banda Municipal i l'Orfeó Català (Lluís Millet, Amadeu Vives...).

També Wagner és un dels compositors potenciats per En Felip Pedrell per la seva qualitat musical, gens senzilla. La mirada als orígens nacionals i els personatges mitològics propis, són també alguns motius que a En Pedrell li semblaven importants.

És, doncs, evident que no es manté cap semblança amb la línia castellana, ja que contraposa el treball, la qualitat, el rigor, l'honestat, la creació d'un segell propi i el valor intrínsec amb la creació i la cultura fonamentada en l'essència del territori.

Resumint: dos fets contribuïren a retrobar el perfil característic de la personalitat catalana.

1- La Renaixença com a portaveu del nacionalisme polític i literari. Juntament amb la creació d'un art primari, la dansa popular: la Sardana (Pep Ventura).

2- El Wagnerisme que aporta una estètica arrelada a un territori i a uns personatges, que manté un misteri, un interès i, sobretot, que no és fàcil, al contrari, és complexa. Contraposada a la música italiana de fàcil formulació en la melodia. Contraposant-la al que estava succeint a Castella.

L'apartat u busca quelcom propi per a comunicar.

L'apartat dos seria el mitjà per dir què pretenia la nova personalitat catalana.

Per fer-ho possible són els burgesos i menestrals els qui engegaran les societats musicals que culminaran amb El Liceu. Però també es crearà un teatre ("La Santa Creu") de caire menys elitista o entitats corals de signe obrer com els Cors d'En Clavé.

En Felip Pedrell sap ben bé que Catalunya necessita recuperar el seu sentit i la seva arrel per entroncar-se amb la música del segle XIX i fer camí al segle XX.

La seva persistent obra va encaminada a crear una via nova i ben fonamentada per a la musica catalana.

Ho va aconseguir? Va imposar a l'escena musical la seva línia? Què n'ha quedat, del segle XIX, a la península?

Aquesta és la gran importància d'aquest compositor de més de tres-centes obres de diferents gèneres, que va veure la necessitat i va ser capaç de situar la música catalana del segle XIX amb segell propi i de qualitat.

Va ser prolífic en publicacions referides a la música popular i culta, medieval, estudis d'harmonia, articles de formacions musicals, instrumentals, biogràfiques...

Però, a més, era un professor pel qual van passar tots els músics que avui segueixen tenint solvència mundial com són, principalment, Isaac Albéniz (Camprodon), Enric Granados (Lleida) Manuel de Falla (de pare valencià i mare catalana), Robert Gerhard (Valls), Lluís Millet (El Masnou), Cristòfor Taltavull, Antoni Noguera, Higiní Anglès, Félix de Santos, Adolfo Salazar...

A finals del segle XVIII el món de la guitarra als Països Catalans ja és una expressió artística de primer nivell quant a repertori i intèrprets, luthiers, compositors, creadors... Ferran Sor (1778-1839), Francesc Tàrraga (1852-1909) o Miquel Llobet (1878-1938), que Felip Pedrell va portar a París l'any 1904. Emili Pujol (1886-1980) alumne de Felip Pedrell, que

va fer que s'interessés per En Joan Carles Amat (1572-1642) i els repertoris antics de la guitarra històrica.

Aquest període flamant de la guitarra a Catalunya queda ofegat pel poc interès des de l'Espanya centralista, on no s'hi facilita ni es potencia la seva difusió. Com ja he dit, En Pedrell portà a París En Miquel Llobet, i aquí es relacionarà amb músics importants i serà valorat mundialment. Seguirà el reconeixement a Europa i Amèrica, i molts dels grans guitarristes catalans van actuar i triomfar per tot el món i molt poc a l'Espanya castellana.

Això canviarà quan En Miquel Llobet i l'Emili Pujol, i altres grans mestres, tindrien alumnes avantatjats, però que no són catalans. Llavors, apareix el suport i la difusió per part de l'estat espanyol. Tant és així que, avui en dia, poca gent coneix el nom d'aquests mestres, però si el d'alguns alumnes com podria ser Andrés Segovia.

En Joan Casajuana ja menciona al seu article "La guitarra és catalana: orígens i evolució" que «Anselm Clavé i Felip Pedrell tocaven la guitarra, i que Pedrell havia estat molt impressionat per Francesc Tàrraga i va voler transmetre el seu gust per la tradició guitarrística als seus deixebles Albéniz, Granados i Falla, la música dels quals sovint sembla feta o inspirada per la guitarra».

Estem veient que la música feta a Catalunya al segle XIX respon a una música popular, pròpia i alhora respon a un nou moviment musical que definirà el nostre territori.

La incoherència es dona quan aquest fet, sorgit, fonamentat i treballat a Catalunya amb Felip Pedrell al capdavant, serà al poc temps el segell sonor de l'espanya castellana i centralista sense que hi hagués esmerçat cap esforç ni cap potencial econòmic. Ans al contrari, va posar dificultats per difondre la guitarra, dificultats per promocionar la música d'En Pedrell, quan era d'una innovació reconeguda a Europa i a Amèrica, sobretot tenint en compte que a Espanya no hi havia res que tingués cap interès. Quan gràcies al treball rigorós d'En Felip Pedrell Espanya disposa d'una recopilació de músiques populars, religioses, profanes i cultes de la península ibèrica, que no li podran agrair mai –ni ho han fet, ni ho faran– en la mesura que tocava. El reconeixement? Cap.

No té ni el nom d'un carrer a la capital espanyola, quan si el té a Tortosa, Barcelona, Tarragona, Elx, al Masnou, a Sta. Cruz de Tenerife, a Màlaga, a Sabadell, a L'Hospitalet de Llobregat, Mairena de Aljarafe (Sevilla), Aranjuez, Sta. Perpètua de la Mogoda.

No se li ha estrenat la seva principal òpera, "Els Pirineus," a Madrid, tot i guanyar el concurs del Teatro Real l'any 1891.

Les seves despulles van ser depositades en una fossa comuna en esfondrar-se la seva casa natal i no s'ha procurat un lloc on es pugui visitar públicament.

Fa dos anys va ser l'Any Felip Pedrell, i vam commemorar el centenari de la seva mort, que fou el dia 19 d'agost de 1922.

També em cal dir que fracassaren moltes de les principals obres d'En Pedrell a l'Espanya castellana. No per dolentes, com alguns crítics així ho esmenten, sinó per massa modernes, per incompreses.

És indignant veure com es fa injustícia en els grans noms que aporten gairebé tot el valor musical, cultural i documental per a Espanya i no se'l difon pel fet de ser català i de defensar la cultura catalana. Es pot afirmar rotundament, veient el tipus d'obres on mostra una pàtria que vol ressorgir de les derrotes, sovint injustes i maldestres, que reivindica els grans noms dels personatges catalans que governaven aquest territori (vegeu les sinopsi de les òperes d'En Pedrell. Si les trobeu).

Ell mateix fa traduccions dels textos ometent el castellà. Sovint busca una oposició a la manera borbònica/castellana que no desitja ni per a ells.

Valgui aquest article per fer visible aquest home, que va intentar i aconseguir, de la millor manera que va poder, fer present Catalunya tot fent una gran feina musical i de recerca que cal conèixer i saber que és fonamentalment nostra!

Si escolteu o feu escoltar músiques d'Isaac Albéniz, d'Enric Granados, Manuel de Falla, Francesc Tàrraga, Ferran Sor, passos dobles i jotes catalanes, valencians o mallorquines cantades en castellà, sapigueu que molta gent dirà que és música espanyola. Però nosaltres, que sabem que no és música castellana, ara ja en podem dir «música catalana» amb coneixement de causa.

ANNEX

Resum d'algunes de les obres d'En Felip Pedrell que ens poden donar una idea de com és que no van prosperar.

-1873: En Pedrell ve a viure a Barcelona, on publica, a diaris i revistes, articles de crítica musical. Durant la composició de la seva primera òpera mor la seva dona.

-L'òpera "L'ultimo Abenzeraggio" és una obra de gran èxit.

SINOPSI : La Sala dels Abenserraigs és una sala del palau de l'Alhambra, peculiar per la seva cúpula. Aquesta sala és anomenada així, perquè el darrer rei de Granada, Muhàmmad XI, més conegut com a Boabdil, va ordenar l'assassinat dels seus enemics, els principals membres del clan Banu Sarraj, que eren 36 cavallers.

Segons conta la llegenda, Boabdil va ordenar l'assassinat dels principals membres del clan, trenta-sis cavallers de la tribu Banu Hud, bé fos per un incident amorós (un dels abencerraigs va ser sorprès escalant els murs cap a la finestra de la seva estimada, membre de la família reial); més prosaicament, per evitar així les intrigues polítiques i enfortir la corona. Va cridar tots els seus rivals a un saló contigu al Pati dels Lleons de l'Alhambra i allà els va fer assassinar; des d'aquest moment aquest saló rep el nom dels Abenserraigs, i es deia que l'aigua dels sortidors va córrer tintada en sang, les taques no s'han pogut esborrar.

L'any 1890 comença la seva trilogia "Els Pirineus" sobre un poema d'En Víctor Balagué.

Aquesta obra explica les dificultats, drames i èxits de la Pàtria. Comença en un paisatge de boira al Pirineu, on sona aire de tragèdies inspirades amb l'odi i alhora contesten monjos, dames, trobadors i els almogàvers que van lluitar per "La Pàtria". Canta també el "Bard" de la Batalla de Muret, la victòria de les hosts catalanes a Panissars ple d'esperança i s'entona un himne a la Pau i l'Amor.

La primera jornada es titula "El comte de Foix" i s'esdevé als volts de 1218. Dos trobadors desterrats demanen asil. Foix és presoner del rei de França, els trobadors canten lais, tençons i sirventesos. Raig de Lluna, que és mora i filla del rei de Granada i que va viure a Provença, entona un cant inspirat en "el Comte Arnau". Un dels trobadors canta la desgràcia de la Provença. Finalment, els assistents s'agenollen i es rendeixen quan apareix el Comte, que planta la bandera junt al Cardenal mentre entona la seva divisa :

"FOIX PER FOIX I PER FOIX, FOIX I FOIX PER SEMPRE!"

-Al segon títol o jornada, han passat 27 anys i Roma i França dominen. Tan sols Montsegur resisteix, sent fidel a l'esperit provençal. El comte de Foix és al monestir de "Bolbona" (Vallbona?) vestit de monjo. S'acaba de perdre Montsegur!

Raig de Lluna canta la mort de Joana, símbol de la pàtria vençuda.

-Al tercer acte: "La jornada dels Panissars". Quaranta anys més tard, Pere II derrota Felip "l'Atrevit" de França. Roger de Llúria és el delegat del rei català. Les trompes dels almogàvers ressonen al Coll de Panissars.

L'obra acaba quan el rei Pere II entra triomfal entre les lloances del poble i el clamor de les trompetes!

Com podem veure, tot està relacionat amb Catalunya i la seva història inicial als Pirineus i amb personatges propis de la nostra història.

GREUGES QUE CAL FER NOTAR:

L'any 1891 En Felip Pedrell guanya el concurs del Teatro Real de Madrid amb l'òpera "Els Pirineus". Poc després s'instal·la a Madrid per impulsar-ne l'estrena, que no es va fer mai a Madrid.

Al 1893 publica la partitura per a cant i piano de l'òpera "Els Pirineus", traduïda al català, italià i francès. S'estrenà a Barcelona l'any 1902 amb gran èxit, també a Itàlia i a Buenos Aires.

-Es trasllada a Roma per estudiar el folklore internacional. Més tard, a París, compon

"Lo cant de les muntanyes", basada en temes catalans. Però fracassà.

Igualment, no van tenir èxit altres obres estrenades a Madrid. Per ser massa modernes?

BIBLIOGRAFIA:

- Stevens, Denis: Historia de la canción, Ed. Taurus, Madrid, 1990.
- Rebatet, Lucien: Una historia de la música, Ed. Omega, 1997.
- Valls, Manuel: La música catalana contemporània, Ed. Selecta, Barcelona, 1960.
- Crivillé i Bargalló, Josep: Història de la música espanyola, núm. 7 - «El folclore musical», Alianza Editorial, Madrid, 1983.
- Martorell, Oriol; Valls, Manuel: El fet musical, Barcelona, 1978.
- Vernet, Maria Teresa: Antologia musical, Ed. Hyma, Barcelona.
- Salazar, Adolfo: La Música, Ed. Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1950.
- Gómez Maricarmen: Història de la música en España e hispanoamèrica; Ed. Fondo de Cultura Económica, Madrid-Mèxic, 2012.
- Bonastre, Francesc (coord.) i altres; Història crítica de la música catalana, Ed. U.A.B., Barcelona, 2009.
- Ribera Gibal, Maria: Emili Pujol Vilarubí, retrat d'un guitarrista, Ed. Ajuntament, de Torrebesses, Ajuntament de La Granadella, Institut d'Estudis Ilerdencs, Diputació de Lleida, Lleida, 2020.
- Casajuana, Joan: «La guitarra és catalana: orígens i evolució», web de l'Institut Nova Història (www.inh.cat), 3 de gener del 2020; <https://www.inh.cat/articles/La-guitarra-es-catalana-origens-i-evolucio>

AUDICIONS :

1 / <https://youtu.be/Z45DGmC3gFI> 7 songs spanish

2/ <https://youtu.be/U8j13kNq9wg> Rapsòdia Valenciana, E. Pujol / M. Ribera

3 / <https://youtu.be/28TtUQ4urto> Sevilla, E. Pujol / M. Ribera